

UČITELJSKI TOVARIŠ

Glasilo avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva

Vse spise v oceno poslane knjige itd. je pošiljati samo na naslov:

**Uredništvo Učiteljskega Tovarisa
v Idriji.**

Rokopisov ne vračamo.

Vse pošiljatve je pošiljati franko.

Učiteljski Tovarish izhaja vsak petek popoldne.
Ako je ta dan praznik, izide list dan pozneje.

Vse leto velja . . . 10— K
pol leta 5—
četrt leta 2-50
posamezne številke po 20 h.

Za reklamne notice, pojasnila, poslana, razpise služb je plačati po 20 h za petit-vrsto.
Priloge poleg poštnine 15 K.

Za oznanila je plačati od enostopne petit-vrste,
če se tiska enkrat . . . 14 h
" " " dvakrat . . . 12 "
" " " trikrat . . . 10 "
za nadaljnja uvrščanja od petit-vrste po 8 h.
Oznaniha sprejema Učiteljska tiskarna (telefon št. 118).

Naročnino, reklamacije, to je vse administrativne stvari je pošiljati samo na naslov:

**Upravništvo Učiteljskega Tovarisa
v Ljubljani.**

Poštna hranilnica št. 53.160.

Reklamacije so proste poštnine.

Dragotin Česnik.

Kulturna slika s Kranjskega.

Na zadnji svoji seji je sklenil c. kr. deželni šolski svet, da se tovariš Dragotin Česnik, nadučitelj v Knežaku, predsednik Okrajnega učiteljskega društva za okraj Postojno, zastopnik učiteljstva v okrajnem šolskem svetu, »iz službenih ozirov« premešči na petrazrednico v Cerklje na Dolenjskem. Kakor pišejo klerikalni listi, je bil ta sklep baje storjen soglasno. Dolžnost naše organizacije je, da dožene, koliko resnice je na tej trditvi.

Ker je tovariš Dragotin Česnik vložil proti temu sklepu c. kr. deželnega šolskega sveta po svojem pravnem zastopniku, odvetniku dr. Franu Novaku, ugovor na naučno ministrstvo, ni v tej zadevi izrečena še zadnja beseda. Zato se tudi mi vzdržujemo za sedaj vsake opazke k temu novemu činu nasilja in nezakonitosti ter hočemo navesti le gola dejstva, trdno upajoč, da končno vendarle zmaga pravica.

Ime Dragotina Česnika je v naši organizaciji znano in spoštovano. Dolgo vrsto let je bil tajnik naše Zaveze in je še sedaj njen upravni odbornik. Učiteljstvo mu je poverjalo razne mandate, ker pozna njegove zmožnosti in kreposti. V šoli je Česnik mož na svojem mestu, izven šole je nesebičen delavec na kulturnem in gospodarskem polju, res pravi ljudski učitelj! Ima pa dve napaki, ki sta zanj (in dandanes za vsakega na Kranjskem) usodni: je nepodkupan in neomadeževan značaj in ni klerikalec!

Te dve njegovi čednosti sta njegov greh, in zaradi teh dveh čednosti hočejo sedaj njega in njegovo rodovino moralno in materialno uničiti!

Ljudski glas govori, da so proti Česniku napravili ovadbo njegov župnik Pehani, zagorski vikar Baloh in par klerikalnih »mož«. Ovadbo so napravili skrivaj, in še dandanes nihče ne ve, kdo jo je pravzaprav povzročil. Resnica je, da jo je deželnemu šolskemu svetu oddal — **deželni odbor!**

Nihče ni pričakoval, da bodo Česnika predstavili, ali da se more Česniku sploh kaj zgoditi. Toda dobili so vendar tri prestopke, ampak ne, ker so bili, temveč ker so jih hoteli dobiti, in sicer:

1. da ne hodi Česnik redno ob nedeljah in praznikih k dopoldanski službi božji;

2. da je Česnik opustil v zadevi nadzorovanja šolskih otrok pri verskih vajah provzročiti sklep učiteljske konference;

3. da je Česnik opustil sklicati eno krajno učiteljsko konferenco, ko je bil v šolskem letu 1912/13. zaradi boleznih na dopustu.

Vsi ti »prestopki« se dajo izpodbiti na en mah!

1. V Avstriji ni šolskega zakona, ki bi predpisoval učitelju, da mora biti vsako nedeljo in vsak praznik pri maši. Vzlic temu je hodil ob svojem prihodu v Knežak Česnik v cerkev. A tedajni duhovni pomočnik je vse, ki niso bili pripadniki S. L. S., zmerjal s prižnice s hinavci in po beljenimi grobovi ter jih podil iz cerkve; one pa, ki niso več hoteli poslušati takega razlaganja »božje besede«, je potem razkričal za — brezverce! Kdo naj potem ustreže takemu konfuzeznemu svečeniku? Vzlic temu je bil Česnik tudi potem pri vseh šolskih mašah brez izjeme in kadar je količjak utegnil, tudi sicer ob nedeljah in praznikih, kar lahko dokažejo priče.

Ali boj za kruh in obstanek izključuje redno nedeljsko molitev. Treba je tudi

Česniku uporabiti vsako priliko, ugrabiti vsak svobodni trenotek, da s poštenim delom preživlja sebe in svoje. Pošteno delo je Bogu dopadljivejše, nego navidezna pobožnost hinavcev in okrutnežev, ki nosijo črne misli in načrte maščevalnosti pred oltar tistega, ki naj bi bili njegovi namestniki! Take političke kramarje bi Kristus z bičem nagnal iz cerkve?

Najstarejši Česnikov sin je jurist, drugi sin obiskuje realko, hči dekliški licej, najmlajši sin hodi v šolo doma. Česnik sam in žena morata tudi jesti in se oblačiti, ker sta — dasi učiteljski zakonski par — končno vendarle človeka. Poleg tega ima Česnik na svojem domu tudi svoje starše, ki so brez vsakega imetja, navezani torej na sinovo pomoč: oče je star 79, mati 72 let! Že z ozirom na ta dva stara človeka bi ne smeli preganjati sina! Ali ta bolest lahko ne ubije obeh? Ali so tisti duhovniki v deželnem šolskem svetu popolnoma brez srca? In baron Schwarz tudi?

Česnik pa ima na mesec plače — čujte in strmite! — 183 K! Kako naj s temi kronami preživlja 8 oseb? To naj enkrat sklenejo na c. kr. deželnem šolskem svetu! Na vsako osebo pride povprečno na mesec 23 K, niti ne krona na dan! Oho, gospodje ob zeleni mizi, oklenite se sitih trehuhov in pošuhajte, kako se živi doma in kako se šola otroci izven doma s tolikim denarjem! Kadar pohaja kruh, je treba delati! Sama molitev tu nič ne pomaga; molitev redi le tiste, ki so zato plačani! Če ne verjame, naj se knežski župnik pogleda v zrcalo!

Tudi Česnikovi morajo delati, ker služba glavi rodovine ne donaja dovolj dohodkov. Zato pa ima Česnikova žena gostilnico, Česnik sam pa pri »Kmečki hranilnici in posojilnici v Knežaku« letne nagrade 480 K. Med tednom ima šolo, zato je treba porabiti nedelje, da opravlja te posle. Kot skrbec oče obiskuje tudi svoje otroke. Kdaj jih naj, ako ne takrat, ko nima šole? Ker je Česnik sploh bolehen, mu je tudi bolezen dostikrat branila iti v cerkev. Saj poznamo celo duhovnike, ki zaradi boleznih ne bero maš. Že tu navedeni ozirom izpodbijajo prvi očitki. Sploh je pa vse Česnikovo življenje in delovanje v šoli in zunaj šole popolnoma korektno in vzorno; temu so dokaz poročila šolskih nadzornikov in vzgoja njegovih otrok.

2. S svojim sklepom je prišel c. kr. deželni šolski svet v nasprotje s § 48. drž. šol. zakona z dne 14. maja 1869, oziroma z dne 2. maja 1883, s § 9. ministrskega ukaza z dne 29. novembra 1905, št. 13.200, z lastnim izvršnim predpisom z dne 16. januarja 1907, št. 4776, in s svojim odlokom z dne 13. decembra 1913, št. 8376! Vse te paragrafe, predpise in odloke naj gospodje prebera in potem se prepričajo, da so Česniku storili veliko krivico, svoj zadnje citirani odlok so pa kar ovrgli pod mizo pet mesecev potem, ko so ga izdali!

3. Česnik je imel dopust od 15. marca do 15. julija 1913, in sicer zaradi bolezni. Glede šolskega vodstva ni izdala šolska oblast nikake odločbe. Česnik je imel 9 konferenc, ene edine ni sklical, ko je bil zaradi bolezni na dopustu, dasi je tudi v tem času učiteljstvo informiral s sedmimi krožnicami o potrebnih stvareh, kar je deželnemu šolskemu svetu dobro znano.

Tako so z lahkoto, a popolnoma objektivno in z veljavnimi zakonitimi določili ovrženi vsi očitki.

Poudariti pa moramo, da c. kr. dež. šolski svet v tej zadevi ni postopal po zakonitih predpisih, da bi torej tega čuvaja pravice in zakona treba posaditi na zatožno klop!

Po § 17., odst. 12, dež. šol. zakona z dne 25. maja, oziroma z dne 9. marca 1879, št. 13, ima c. kr. okrajni šolski svet dolžnost, pričeti in voditi disciplinarne preiskave zoper učitelje in zastran teh nasvete stavljati dež. šol. svetu.

Ker se pa to ni zgodilo, je torej postopanje c. kr. deželnega šolskega sveta nezakonito, njegov sklep neveljaven, in baron Schwarz bi ga bil moral pri tej prli sistirati, ako neče dati s protizakonitim postopanjem prve šolske oblasti v deželi pohujšanja in pogaziti zadnje iskre zapužanja, ki še morda tuintam tli, v pravičnost, objektivnost in avtoriteto korporacije, ki ji stoji na čelu!

Za premetitev učitelja so glasom zakona merodajni le važni službeni ozirom (§ 33., odst. 2, zakona z dne 29. aprila 1873, dež. zak. št. 22, oziroma zakona z dne 9. marca 1879, dež. zak. št. 13). Ker teh važnih službenih ozirov ni, ostane le še edini »važni službeni ozirom« — zahteva S. L. S., da se premešči Česnik zato, ker ni klerikalen. Dokaz! Postojnski okrajni glavar je ponudil Česniku v podpis neko izjavo, s katero naj bi Česnik priznal, da je prepričan, da je dalo povod disciplinarni ranju njegovo (Česnikovo) javno — menda političko — delovanje in s katero Česnik izjavlja, da vbodoče ne sprejme več niti predsedniškega niti odborniškega mesta v Okrajnem učit. društvu za okraj Postojno. Okrajni glavar je sicer izjavil, da je to njegovo osebno mnenje, izrazil pa je vendar prepričanje, da se bo — ako Česnik to izjavo podpiše — disciplinarna preiskava proti njemu gotovo ustavila! Česnik seveda dotične izjave ni mogel podpisati, ker se prvič ni čutil krivega, drugič pa se je smatral s tem prikrajšanega v svojih državljskih pravicah.

Ko so ljudje zvedeli, da je Česnik prestavljen, so bili ogorčeni vsi, z malenkostnimi izjemami tudi klerikalci. Napravili so iz lastnega nagiba na dež. šol. svet vlogo, ki v njej protestirajo proti nesnovani ovadbi, kažejo na Česnikove zasluge v šoli in zunaj nje ter prosijo šolsko oblast, naj Česnika v pomirjenju razburjenega ljudstva še dalje puste v Knežaku. To vlogo so podpisali vse vprek naprednjaki in pristaši S. L. S., moške in žene iz vsolanjih vasi Bač in Knežak. Podpisov je 250.

To je volja tistega ljudstva, ki ga imajo klerikalni voditelji vedno na jeziku. Sedaj bomo videli, koliko velja ta ljudska volja, ko se oglasa v prilog učitelju!

Slično vlogo je podala na pristojno mesto tudi »Kmečka hranilnica in posojilnica v Knežaku«, ki jo je Česnik ustanovil in je do danes njen načelnik in edini zmožni uradnik. Promet tega zavoda se je od ustanovitve, ko je imel le 50.000 K prometa, nikoli 8 let dvignil na 400.000 K. Česnik ni nikoli kazal sovraštva niti proti klerikalcem. Vsako priliko je porabil, da je ljudi poučeval, jim pomagal s svetom in dejanjem. Lahko rečemo, da je napravil ljudem brez razlike, so li tega ali onega prepričanja, na tisoče prošelj v najrazličnejših zadevah. Ko je bil Česnik v Knežaku župan, so imeli 47% občinske naklade, pozneje so narasle na 100 in več odstotkov.

Tako je bilo Česnikovo delo med ljudstvom za ljudstvo, ki se ga je v ljubezni in vdanosti oklepalo vedno bolj. In ravno to dejstvo je zbudilo v nasprotnikih zavist, da so se zarotili Česnika uničiti! Ker je mož delaven, značajan in pošten, zato bodi kaznovan od c. kr. oblasti! To je nečuvstvo!

Čakajmo, da preide zadeva zakonito pot! C. kr. deželnemu šolskemu svetu povemo k sklepu le eno:

C. kr. deželni šolski svet nima niti pravice niti dolžnosti, služiti neutemeljenim in protizakonitim zahtevam političkih strank, temveč je njegova dolžnost, gledati na korist šolstva in učiteljstva v deželi; ravnati se pa mora vedno le po šolskih zakonih, opiraje se na določbo državnega osnovnega zakona!

Ako ni tako, je dež. šol. svet dekla v politički službi, ki ne zasluži nobenega spoštovanja!

FERDO PL. KLEINMAYR:

Društvo ali zveza?

Vprašanje tesnejšega stika med slovenskim učiteljstvom Primorske je prišlo torej v tek. Z ene strani nas silijo k razmotrivanju o »deželnih zvezah« že nova Zavezina pravila, z druge strani pa smo pričeli Primorci že sami čutiti, da bi tesnejša organizacija imela velik pomen za duševni in gmotni napredek primorskega učiteljstva in šolstva. Uvidevamo, da smo si ravno primorski učitelji stali dosedaj precej tuji nasproti, in to ne samo učitelji posameznih treh dežel, ki sestavljajo Primorsko, temveč celo učiteljstvo posameznih okrajev ene kronovine (Goriško!). Medsebojna izmenjava duševnega blaga med nami sploh ni eksistirala, vsaj redna ne. In že to nas sili do zblizanja.

Sedaj pa stojimo pred celo vrsto načrtov. Prvi bi bil: osnuje naj se po kronovinah tri deželne zveze, oziroma le dve; tržaško učit. društvo bi si pač le pridolalo pridevek »deželno«.

Drugi: ena sama zveza vseh slovenskih učit. društev.

Tretji: isto s pritegnjenjem hrvaških uč. dr. v Istri. itd.

Teoretično so se razna primorska učit. društva že ugodno izrazila za skupno delovanje, načeloma tudi »mladi« v tržaškem učit. društvu, ki so na letnem zborovanju 15. februarja t. l. med svoje postulate sprejeli »ustanovitev učiteljske zveze za Primorsko«. Pričelo se je zdaj praktično izvajanje. Goriško okr. učit. društvo je ubralo birokratsko pot, sestavilo pravila, jih predložilo, čakati hoče na »registracijo«, potem se ustanovi makar s 25 člani — kaj? — »deželno učit. društvo za Goriško«. Čudim se temu že iz razloga, ker na Goriškem menda že obstoja tako »deželno učiteljsko društvo«, z razliko le, da so mu člani tudi nekateri italijanski tovariši. Kaj bo s tem društvom potem? Je li se razpusti? To bi bil le korak nazaj, ki ga ne popravi novo »deželno društvo«. Kar tov. Hreščak omenja (Učit. Tov. št. 22) glede tega koraka tovarišev, goriškega okraja, je do zadnjega umestno. Tako društvo bi pa vrhu vsega predčasno zaprlo tržaškimi in istrskimi tovarišim goriške meje. Tovariši v gor. okr. učit. društvu so se tedaj prenapregli. Prenaglili bi se pa tudi, ako bi takoj ustanovili zvezo goriških učit. društev. Vsaj poizkus za zvezo vseh slovenskih učit. društev bi se moral poprej narediti. Skupnih zadev imamo več negoli dovolj.

Medtem ko so ubrali tov. goriškega okraja, morda ne v splošno zadovoljnost, to pot do našega bližnjega stika, smo tu na jugu korakali v drugi smeri. Lotili smo se vprašanja na povsem praktičen način. Najprej se moramo seznaniti, spoznati, kaj bi nas družilo, kaj razdvajalo. In potem se porodi jedva trdna zveza, ki bo res vez med nami. Tedaj kako smo se lotili prečnega vprašanja?

Prvenstvo gre slov. učit. društvu v Istri. Vpslalo je tržaškemu slov. učit. društvu istrski »Narodni prosvjeti« in mo-